

EVALUACIJA PROVEDBE LOKALNE
RAZVOJNE STRATEGIJE
LAG-a MURA-DRAVA OD 2014. DO 2020.
GODINE
ZA RAZDOBLJE 2017. DO 2019. GODINE

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. "Pripremna pomoć" u okviru Mjere "LEADER - CLLD"
LAG MURA-DRAVA

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020.

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

Sadržaj

1. UVOD	3
2. KONTEKST PROVEDBE LOKALNE RAZVOJNE STRATEGIJE	4
3. OSNOVNE INFORMACIJE o LAG-u	5
4. SVRHA, CILJEVI I METODOLOGIJA EVALUACIJE	6
5. OSTVARENJE INDIKATORA UČINKA I FINANCIJSKIH INDIKATORA	7
6. AKTIVNOSTI LAG-A U OKVIRU PODMJERA 19.3 I 19.4 I ČLANSTVO LAG-A	12
7. REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA	14
7.1. METODOLOGIJA ZA PROVEDBU PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA	14
7.2 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – CILJNA SKUPINA: ČLANOVI LAG-A	14
7.3 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – CILJNA SKUPINA: KORISNICI MJERA PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA RASPISANIH U OKVIRU LRS	23
7.4 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU	26
8. ZAKLJUČCI EVALUACIJE	28
9. PREPORUKE	30
10. POPIS TABLICA I GRAFIKONA	31

1. UVOD

Lokalna akcijska grupa Mura-Drava (LAG) osnovana je u listopadu 2012. godine kao udruga koja okuplja predstavnike javnog, gospodarskog i civilnog sektora s područja Međimurske i Koprivničko-križevačke županije. Udruga je utemeljena na načelima LEADER pristupa (CLLD pristupa) u svrhu promicanja održivog ruralnog razvoja s ciljem uspostave partnerstva svih sektora i povezivanja razvojnih aktivnosti i projekata na području na kojem je osnovan LAG. Razvojna vizija i glavni razvojni ciljevi postavljeni su u temeljnom strateškom dokumentu kojim se usmjerava djelovanje LAG-a – lokalnoj razvojnoj strategiji.

Lokalna razvojna strategija LAG-a Mura-Drava za razdoblje 2014.-2020. (u daljnjem tekstu LRS) usvojena je u lipnju 2016. godine. Početkom 2017. godine Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) izdala je Odluku o odabiru LAG-ova za provedbu Lokalne razvojne strategije za razdoblje do 2020. godine. LAG-u su dodijeljena sredstva u iznosu od 7.406.722,06 kn i to za provedbu podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, podmjere 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i podmjere 19.4. „Tekući troškovi i animacija“ u okviru mjere 19. LEADER/CLLD iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020.

Kako bi se osigurala visoka kvaliteta realizacije LRS te uspješno postizanje definiranih ciljeva i prioriteta predviđeno je redovito praćenje i evaluacija provedbe LRS-a.

Praćenje provedbe LRS radi se na godišnjoj razini i podrazumijeva unutarnju kontrolu koja u procesu praćenja i procjene koristi godišnji Akcijski plan te godišnje Izvješće o radu kojeg pripremaju stručne službe LAG-a, a usvaja Skupština LAG-a. Unutarnja procjena LRS na godišnjoj razini provodi se kako bi se utvrdila sukladnosti provedbe s planiranim akcijskim i financijskim planom provedbe LRS.

Osim redovite godišnje (samo)procjene LRS predviđa i vanjsku kontrolu provedbe i upravljanja LRS-a kako bi se utvrdila razina njezine uspješnosti. Vanjsku procjenu (evaluaciju) provodi neovisni stručnjak, minimalno dva puta tijekom provedbe LRS-a. Prva evaluacijska procjena pokriva razdoblje do kraja 2019. godine, a druga razdoblje do završetka provedbe (2020. – 2023. godina).

Ovaj dokument predstavlja prvu vanjsku procjenu/evaluaciju razdoblja provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Mura-Drava za razdoblje do kraja 2019. godine. Evaluacija je izrađena na temelju analize godišnjih akcijskih planova i godišnjih izvješća o provedbi LRS-a, usporedbe planiranih i postignutih indikatora te na bazi provedenog istraživanja.

2. KONTEKST PROVEDBE LOKALNE RAZVOJNE STRATEGIJE

Europska unija je 1991. godine započela primjenu LEADER programa. LEADER program je inicijativa za potporu projektima ruralnog razvoja na lokalnoj razini u svrhu revitalizacije ruralnih područja i stvaranja novih radnih mjesta. Razvoj ruralnih područja temeljio se na tzv. LEADER pristupu čiji temelj za provedbu su Lokalne akcijske grupe – LAG-ovi koji su oformljeni kao partnerstva javnog, gospodarskog i civilnog sektora.

LEADER pristup lokalnom razvoju temeljio se na tzv. pristupu odozdo tj. na lokalnim obilježjima i resursima te partnerstvu lokalnih dionika koji uključuje javni, gospodarski i civilni sektor koji zajednički donose tzv. lokalne razvojne strategije.

LEADER program je doživio nekoliko prilagodbi (LEADER I, LEADER II, LEADER +), a kao njegov nastavak u programskom razdoblju 2014. – 2020. uspostavljena je tzv. CLLD potpora (eng. Community Led Local Development - lokalni razvoj pod vodstvom zajednice). Potpora lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice (CLLD) iz Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova u okviru programskog razdoblja 2014. - 2020. definirana je Uredbom (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013.

CLLD predstavlja mehanizam za uključivanje svih lokalnih dionika u izradu i provedbu integrirane lokalne razvojne strategije koja definira razvojne smjerove za lokalno područje.

Uredbom (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) LAG-ovi su definirani kao nositelji CLLD pristupa u razvoju ruralnih područja (putem provedbe svojih Lokalnih razvojnih strategija).

CLLD se provodi putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u okviru Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. te putem Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo u okviru Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

CLLD pristup temelji se na 8 načela:

- Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja
- Pristup odozdo prema gore - prema stvarno iskazanim potrebama lokalnih dionika
- Lokalna javno-privatna partnerstva - provedba putem Lokalnih akcijskih grupa (LAG)
- Inovativan pristup lokalnom razvoju
- Integrirani i multisektorski pristup
- Umrežavanje
- Suradnja
- Decentralizirana administracija (isporuka projekata putem LAG-ova)

3. OSNOVNE INFORMACIJE o LAG-u

Naziv:	Lokalna akcijska grupa Mura-Drava
Datum osnivanja:	15. listopada 2012. godine
Adresa sjedišta:	Rade Končara 9, Donji Vidovec
OIB:	15903403705
Ime i prezime voditelja/kontakt osobe LAG-a:	MIHAEL RUŽIĆ, voditelj
Ime i prezime predsjednika LAG-a:	MARIO MOHARIĆ
Općine i gradovi u obuhvatu LAG-a:	Međimurska županija: Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Kotoriba, Orehovica, Sveta Marija i Grad Prelog Koprivničko-križevačka županija: Legrad.
Ukupan broj stanovnika koje obuhvaća LAG:	29.083
Površina LAG-a	287,94 km ²
Ukupan broj članova LAG-a (krajem 2019. godine):	74
Temelji strateški dokument:	Lokalna razvojna strategija LAG-a Mura-Drava 2014. – 2020., druga izmjena

Za provedbu LRS odgovorna su tijela upravljanja LAG-a Mura-Drava, tj. Skupština Udruge, Predsjednik Udruge, Dopredsjednici Udruge te Upravni i Nadzorni odbor. Upravni odbor LAG-a je upravljačko tijelo koje ima 13 članova, od kojih su 3 predstavnika javnog, 6 civilnog i 4 gospodarskog sektora. Skupštinu sačinjavaju svi članovi LAG-a. Funkciju Predsjednika LAG-a i Upravnog odbora trenutno obavlja Mario Moharić. Nadzorni odbor ima 5 članova (2 iz javnog sektora, 2 iz gospodarskog sektora i 1 iz civilnog sektora).

LAG Mura-Drava zapošljava dvije osobe – jednu na radnom mjestu voditelja LAG-a, a drugu na radnom mjestu stručne suradnice.

Od prosinca 2012. godine LAG djeluje u prostorima u vlasništvu općine Donji Vidovec i za svoje djelovanje koristi 2 ureda, dvoranu za sastanke te sanitarni čvor ukupne površine 83 m².

4. SVRHA, CILJEVI I METODOLOGIJA EVALUACIJE

Evaluacija LRS za razdoblje provedbe 2017.- 2019. godine, tzv. među-evaluacija, provodi se sa svrhom utvrđivanja uspješnosti provedbe LRS.

Na lokalnoj razini (razini LAG-a) rezultati evaluacije trebali bi poslužiti pravovremenom identificiranju i otklanjanju eventualnih problema, utvrđivanju potencijalnih rizika koji mogu ugroziti provedbu predviđenih mjera LRS-a te kreiranju preporuka za eventualno povećanje učinkovitosti za preostalo razdoblje provedbe. Na nacionalnoj razini rezultati evaluacija na LAG razinama trebali bi omogućiti usporedbu uspješnosti te eventualnu prilagodbu praksi i pravila te aktivnosti koje se odnose na provedbu Mjere 19.

Cijevi evaluacije:

- Utvrđivanje učinkovitosti provedbe LRS u realizaciji razvojne vizije i razvojnih ciljeva
- Utvrđivanje učinkovitosti u realizaciji utvrđenih indikatora za mjerenje učinka provedbe LRS-a
- Utvrđivanje učinkovitosti primjene CLLD pristupa

Metodologija evaluacije

Primijenjena metodologija uključuje kvalitativne i kvantitativne metoda i to:

- Analizu sekundarnih izvora informacija (tzv. desk research) u okviru koje je provedena analiza godišnjih i financijskih izvješća te izvješća dostavljenih APPRRR uz analizu provedenih LAG natječaja
- Provedbu primarnog istraživanja koje je provedeno s ciljem istraživanja percepcije uspješnosti provedbe LRS od strane lokalne zajednice tj. članova LAG-a te korisnika mjera Programa ruralnog razvoja raspisanih u okviru LRS. U primarnom istraživanju korišten je *Analitički upitnik* kao kvantitativna metoda istraživanja. Kao dopuna i svojevrsna provjera rezultata analitičkog upitnika korištena je kvalitativna metoda *polustrukturirani intervju*.

5. OSTVARENJE INDIKATORA UČINKA I FINANCIJSKIH INDIKATORA

Praćenje provedbe provodi se pomoću akcijskog i financijskog plana te indikatora definiranih u LRS, a koji su postavljeni na razini razvojnih ciljeva i mjera. Kako je u razdoblju provedbe na koje se odnosi ova evaluacija LRS doživjela dvije izmjene, ostvarenje indikatora mjereno je u odnosu na posljednju usvojenu izmjenu LRS (druga izmjena iz prosinca 2019.)

Iako je početkom 2017. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju izdala Odluku o odabiru LAG-ova za provedbu Lokalne razvojne strategije, Ministarstvo poljoprivrede je tek u rujnu 2017. godine donijelo novi Pravilnik o provedbi podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, podmjere 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i podmjere 19.4. „Tekući troškovi i animacija“ u okviru mjere 19. LEADER/CLLD iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020. Stoga LAG tijekom 2017. godine nije bio u mogućnosti provoditi planirane natječaje sukladno LRS. Nakon donošenja Pravilnika i usklađenja LRS s novim Pravilnikom, LAG je osigurao sve pretpostavke za provedbu natječaja u 2018. godini. Tijekom 2018. i 2019., u okviru podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“ LAG je revidirao LRS u dijelu akcijskog i financijskog plana te raspisao i proveo ukupno četiri natječaja: dva u okviru mjere 1P1-M1 „Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova“ (6.3.1.), jedan u okviru mjere 1P1-M2 „Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova“ (4.1.1.) te jedan u okviru mjere 3P1-M1 „Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture“ (7.4.1.).

Napomena: zatraženi i odobreni iznos potpore te odobrena sredstava na bazi natječaja/mjere/godine kao i financijski indikatori preračunati su iz kuna u eure na temelju tečaja po kojem su LAG-u inicijalno dodijeljena sredstva tj. 1€=7,5273 kn.

Tablica 1. Prikaz dinamike i rezultata objavljenih natječaja LRS Mura-Drava, Mjera 19.2

Cilj/mjera		Planirani minimalni broj financiranih projekata do 2023.	Natječaj	Plan objave	Objava	Prijavljen i broj projekata	Zatraženi iznos Potpore (EUR)	Odobreni broj projekata	Odobreni iznos potpore (EUR)
Razvojni cilj LRS-a	Mjera								
1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	1P1-M1 „Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova“ (6.3.1.)	20	Prvi natječaj u okviru mjere 1P1-M1	2018.	2018.	6	89.018,37	4	59.345,58
			Drugi natječaj u okviru mjere 1P1-M1	2019.	2019.	16	235.797,70	Obrada u tijeku	Obrada u tijeku
	1P1-M2 „Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova“ (4.1.1.)	3	Natječaj u okviru mjere 1P1-M2	2019.	2019.	5	112.529,89	4	89.700,00
2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA	3P1-M1 „Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture“ (7.4.1.)	9	Natječaj u okviru mjere 3P1-M1	2018.	2018.	10	351.235,52	10	350.066,44

Izvor: Godišnje izvješće o radu LAG-a Mura-Drava za 2017., 2018. i 2019. godinu, obrada autora

Navedeni natječaji provedeni su u skladu s dinamikom predviđenom u akcijskom i financijskom planu druge izmjene LRS. Raspisom natječaja LAG je ispunio predviđenu dinamiku objave natječaja i raspored sredstava po podmjerama i ciljevima za navedeno razdoblje, vezano uz provedbu podmjere 19.2.

Tablica 2. Prikaz ostvarenja indikatora na razini razvojnih ciljeva LRS Mura-Drava, Mjera 19.2

Indikatori na razini ciljeva		Ciljana vrijednost do 2023. godine	Odobreni do kraja 2019. godine broj/ EUR	Isplaćeno/ realizirano do kraja 2019. godine broj/ EUR
Razvojni cilj LRS-a	Indikatori			
1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja su modernizirala, opremila ili povećala svoje kapacitete	Minimalno 23	8	1
	Broj sačuvanih i/ili stvorenih novih radnih mjesta u projektima za koje je dodijeljena potpora	Minimalno 23	8	1
	Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za jačanje konkurentnosti poljoprivrede	Minimalno 389.700,00 EUR	149.045,58	15.000,00
2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	Minimalno 60%	60%	0
	Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za razvoj društvene infrastrukture	Minimalno 360.000,00 EUR	350.066,44	0
Indikatori na razini mjera		Ciljana vrijednost do 2023. godine	Odobreno do kraja 2019. godine	Isplaćeno/realizirano do kraja 2019.
Mjera	Indikator			
1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova	Broj malih poljoprivrednih proizvođača koji su primili potporu	Minimalno 20	4*	1
1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	Broj PG-ova koji su primili potporu	Minimalno 3	4	0
2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture	Broj potpora dodijeljenih za razvoj i modernizaciju društvene infrastrukture	Minimalno 9	10	0

Izvor: Lokalna razvojna strategija LAG-a Mura-Drava, Godišnje izvješće o radu LAG-a MURA-DRAVA za 2017., 2018. i 2019. godinu, obrada autora

*Obrada 16 projekata iz drugog natječaja je u tijeku

Indikatori definirani u LRS u okviru oba cilja i sve tri mjere ispunjavaju se predviđenom dinamikom. Brojčani i financijski indikatori postavljeni za razdoblje do 2023. godine već su sa završetkom 2019.

godine djelomično (cilj 1. *Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje*) ili potpuno ispunjeni (cilj 2. *Poboljšanje životnih uvjeta*).

Manje ispunjenje brojčanih indikatora (25%) je na razini mjere *IPI-MI Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova* što utječe i na niže ispunjenje brojčanih (35%) i financijskih indikatora (38%) na razini cilja 1. *Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje*. Nakon što budu obrađene prijave iz drugog natječaja u okviru mjere *IPI-MI Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova (6.3.1.)* očekuje se i značajno povećanje oba indikatora na razini cilja 1.

Ukoliko se usporede indikatori na razini planirano i realizirano tj. isplaćeno, ispunjenje indikatora je minimalno. To je posljedica činjenice da su dva od četiri natječaja u okviru podmjere 19.2 bila provedena tijekom 2019. godine te će isplata tek slijediti u narednim godinama.

Paralelno s provedbom mjere 19.2 odvijale su se i aktivnosti u okviru podmjere 19.4. „Tekući troškovi i animacija“. U sklopu podmjere 19.3., u 2019. započele su aktivnosti vezane za pripremu dva projekta suradnje: „Skrivena blaga ruralnog turizma“ i „Eco-Europe Tour“.

Financijski učinak provedenih aktivnosti u okviru sve tri podmjere prikazan je tablicom u nastavku.

Tablica 3. Prikaz raspodjele financijskih sredstava LAG-a pod podmjerama, usporedna planirano - realizirano 2017.-2019. godina

Podmjera PRR	Financijska alokacija (%)	Ukupna ulaganja (EUR) do 2023.	Plan ulaganja po godinama (EUR) prema LRS				Odobreno 2017.-2019.
			2017.	2018.	2019.	Ukupno planirano 2017.-2019.	
19.2.	76,19	749.700,00	-	420.000,00	329.700,00	749.700,00	499.112,02
19.3.	3,81	37.485,00	-	-	18.742,50	18.742,50	-
19.4.	20,00	196.796,25	30.906,15	55.296,70	55.296,70	141.499,55	189.826,35
UKUPNO	100,00	983.981,25	30.906,15	475.296,70	403.739,20	909.942,05	688.938,37

Izvor: Godišnje izvješće o radu LAG-a MURA-DRAVA za 2017., 2018. i 2019. godinu, obrada autora

Sukladno podacima u tablici 3. vidljivo je kako su financijski indikatori na razini podmjere 19.2. ispunjeni 66,57% gledano u odnosu na vrijednost odobrenih projekata. Ovaj postotak će se značajno povećati nakon što završi obrada prijava iz drugog natječaja u okviru mjere *IP1-MI Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova (6.3.1.)*. Realizacija financijskih indikatora na razini podmjere 19.3 iznosi 0%, s obzirom da su do sada provedene pripreme aktivnosti, dok se provedba planiran tek u narednom razdoblju. Realizacija na razini mjere 19.4 maksimalna za planirano razdoblje. Gledano na razini sveukupno planiranog iznosa za sve tri podmjere u navedenom razdoblju iznosi 76%. U promatranom razdoblju raspisani su svi planirani natječaji i to u maksimalno planiranom iznosu. Prijave iz posljednjeg natječaja raspisanog u promatranom razdoblju još uvijek su u obradi.

6. AKTIVNOSTI LAG-A U OKVIRU PODMJERA 19.3 I 19.4 I ČLANSTVO LAG-A

Realizacija projekata suradnje u okviru podmjere 19.3 planirana je za naredno razdoblje. Nakon što je LAG Mura – Drava tijekom 2017. i 2018. godine uspostavio suradnju s više nacionalnih i stranih LAG-ova te razmotrio više opcija za različite projekte suradnje, u 2019. godini započeo je aktivnosti vezane za pripremu dva projekta suradnje: „Skrivena blaga ruralnog turizma“ i „Eco-Europe Tour“. Ova dva projekta suradnje planiraju se prijaviti na natječaj APPRRR-a u okviru podmjere 19.3.2. „Provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ početkom 2020. godine.

LAG je, sukladno Pravilniku, sredstva iz podmjere 19.4. koristio za provedbu različitih aktivnosti: pripremu i edukaciju zaposlenika LAG-a za provedbu LRS; edukaciju lokalnih razvojnih dionika i članova LAG-a za pripremu projekata za provedbu LRS kroz organizaciju radionica, seminara, treninga; organizaciju studijskih putovanja; sudjelovanja na sajmovima i sl.

Ukupan broj radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajмова i dr. vezano za provedbu LRS i/ili Programa ruralnog razvoja, na kojima su sudjelovali zaposlenici, volonteri i članovi LAG- a u promatranom razdoblju prikazan je tablicom u nastavku.

Tablica 4. Pregled aktivnosti u okviru podmjere 19.4

Opis	Broj		
	2017.	2018.	2019.
Ukupan broj aktivnosti usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG- a u organizaciji LAG-a	0	1	1
Ukupan broj sudionika usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG- a u organizaciji LAG-a	0	2	3
Ukupan broj aktivnosti usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba	0	0	0
Ukupan broj sudionika usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba (broje se samo članovi i zaposlenici LAG- a)	0	0	0
Ukupan broj radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajмова i slično vezano za provedbu LRS i/ili Programa ruralnog razvoja na kojima su sudjelovali zaposlenici, volonteri i članovi LAG- a	11	14	20
Ukupan broj sudionika na radionicama, sastancima, seminarima, treninzima, studijskih putovanjima, sajmovima i slično (broje se samo članovi i zaposlenici LAG- a)	12	31	21
Ukupan broj sastanaka vezano za tekući rad LAG-a (uključujući monitoring i evaluaciju, a isključujući u vezi LAG natječaja)	10	5	3
Ukupan broj sastanaka u vezi LAG natječaja	0	9	7
Ukupan broj aktivnosti organiziranih u svrhu provedbe animacijskih aktivnosti	1	2	3
Ukupan broj animacijskih sudionika LAG- a u organizaciji LAG-a (sukladno potpisnoj listi, ne uključujući procjenu broja sudionika)	11	51	83

Izvor: Godišnje izvješće o radu LAG-a Mura-Drava za 2017., 2018. i 2019. godinu, obrada autora

Osim navedenih aktivnosti, djelatnici LAG-a su kao akteri koji sudjeluju u planiranju ruralnog razvoja sudjelovali na brojnim događanjima, sastancima, studijskim putovanjima u organizaciji javnih ustanova za razvoj Međimurske i Koprivničko-križevačke županije, Javne ustanove Međimurska priroda i drugih.

U promatranom razdoblju LAG je proveo niz animacijskih aktivnosti. LAG je svoje djelovanje i članove promovirao sudjelovanjem na različitim lokalnim i regionalnim manifestacijama kao što su: „Orehijada“ u Orehovici, „Dani šibe i ribe“ u Kotoribi, „Europski piknik“ u Legradu, „Dani ljuka i ekološke proizvodnje“ u Donjoj Dubravi, „Voćarski sajam“ u Donjem Kraljevcu, „Dani zlata i starih zanata“ u Donjem Vidovcu Gospodarski forum u Prelogu i drugo.

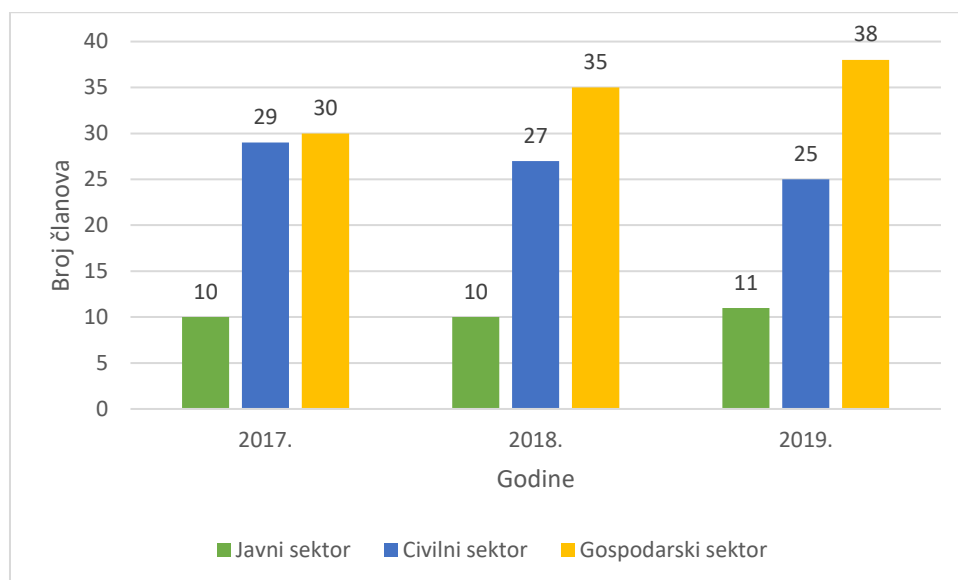
S ciljem promocije LAG-a i animacije stanovnika LAG je otisnuo 1000 brošura i 300 blokova. Aktivnosti se promoviraju putem web stranice LAG-a te drugih lokalnih i regionalnih elektroničkih i tiskanih medija.

Uspostavljena je suradnja s LAG-ovima u zemlji i inozemstvu te su pokrenute inicijative za suradnju.

Članstvo LAG-a

U promatranom razdoblju LAG-u je pristupio 21 novi član, a 3 člana su istupila iz članstva. Krajem 2019. godine LAG je imao 73 redovna i 1 pridruženog člana. Gledano prema pripadnosti sektoru, u cijelom promatranom razdoblju, najviše članova dolazi iz gospodarskog sektora, a najmanje iz javnog sektora.

Grafikon 1. Prikaz strukture članova LAG-a u razdoblju 2017. 2019. godine

Izvor: Izvješće o radu LAG-a Mura-Drava, 2017., za 2017., 2018. i 2019. godine

Najveće fluktuacije evidentirane su u broju članova koji dolaze iz gospodarskog sektora i civilnog sektora. Broj članova LAG-a koji dolaze iz gospodarskog sektora bilježi kontinuirani porast, dok broj članova iz civilnog sektora bilježi lagani, ali kontinuirani pad. Broj članova iz javnog sektora je gotovo stalan.

7. REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA

7.1. METODOLOGIJA ZA PROVEDBU PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA

Metodologija za provedbu primarnog istraživanja kombinira *kvalitativne i kvantitativne metode* istraživanja kako bi se postigao optimalni rezultat.

Analitički upitnik koristio se kao kvantitativna metoda istraživanja kojom je moguće obuhvatiti ciljanu skupinu. U upitnicima su korištena pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Za dio ciljne skupine – *članovi LAG-a* anketni upitnik je otisnut i dan članovima na ispunjavanje na jednoj od skupština LAG-a. Drugi dio ciljne skupine - *korisnici mjera Programa ruralnog razvoja raspisanih u okviru LRS* analitički upitnik su popunili putem servisa Google forms.

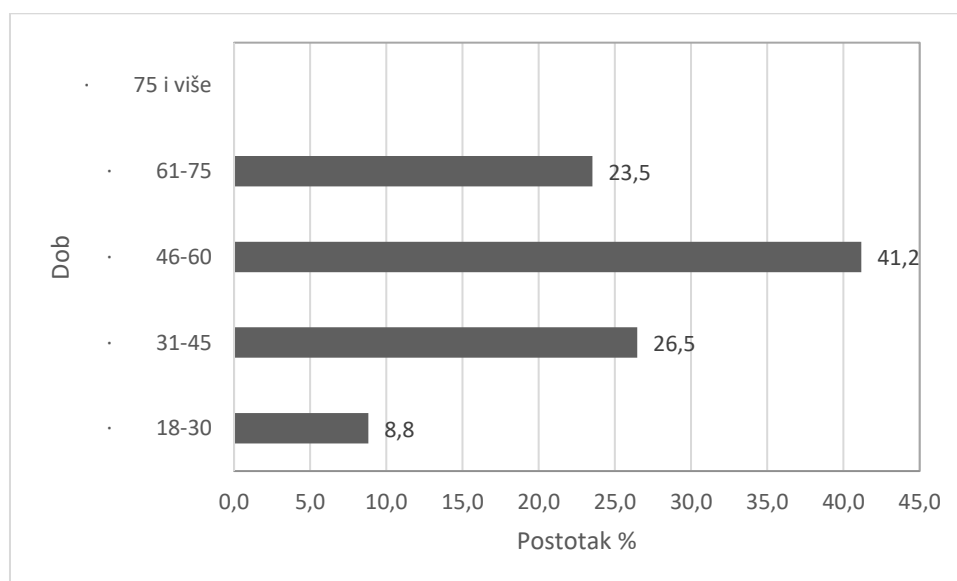
Polustrukturirani intervju predstavlja kvalitativnu metodu istraživanja pomoću koje se na specifičan način istražuje objektivna istina na temelju ispitivanja mišljenja ispitanika. Polustrukturirani intervju nema strogo definirana pitanja već koristi definirane teme/područja, u formi tema za razgovor. Pitanja ispitanicima se koncipiraju tako da se otvori prostor ispitaniku da izrazi svoje mišljenje, da se spontano izjašnjava o svojim stavovima i općenito o temi koja mu je postavljena. Upravo zbog te fleksibilnosti, polustrukturirani intervju odabran je kao metoda kojom će se nakon analize upitnika dodatno ispitati mišljenja ciljne skupine.

7.2 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – CILJNA SKUPINA: ČLANOVI LAG-A

Anketni upitnik ispunilo je 34 članova LAG-a, što je gotovo 50% ukupnog broja članova. Od ukupnog broja ispitanika 64,7% otpada na muškarce, a 35,3% na žene.

Najveći broj ispitanika spada u dobnu skupinu 46-60 godina, njih 41,2%, dok je najmanje „mladih“ tj. onih u dobnoj skupini 18-30 godina (samo 8,8%).

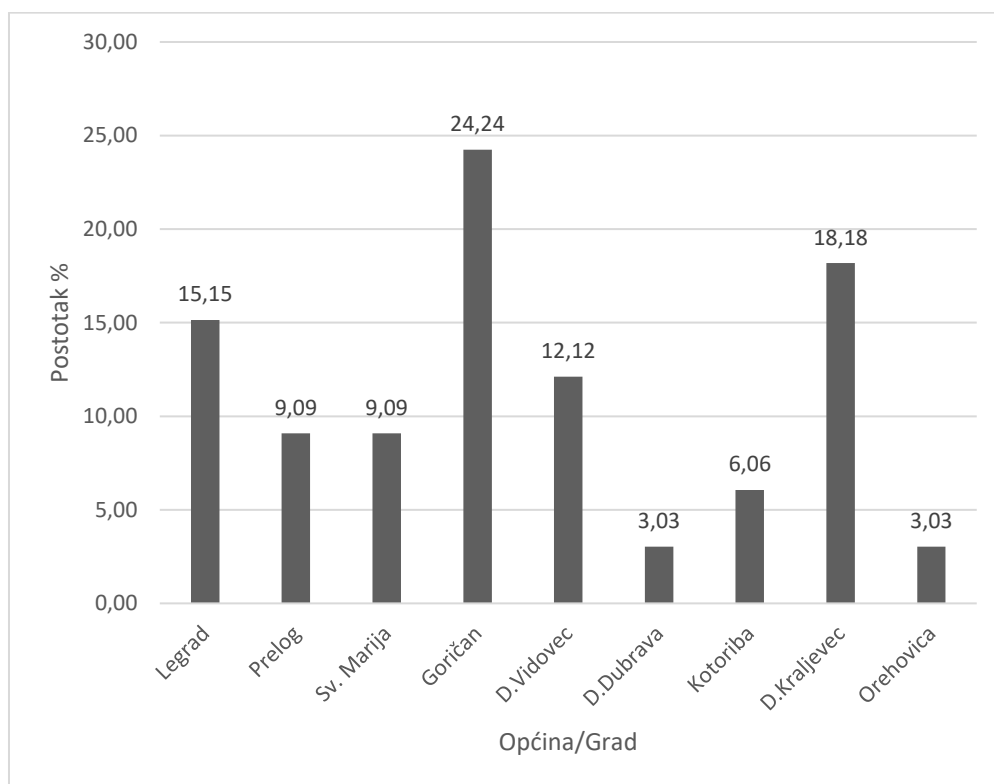
Grafikon 2. Podjela ispitanika prema dobnim skupinama

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Najveći broj ispitanika dolazi s područja općine Goričan, njih 24,2%, dok najmanji broj ispitanih dolazi s područja općine Orehovica, 3,0%.

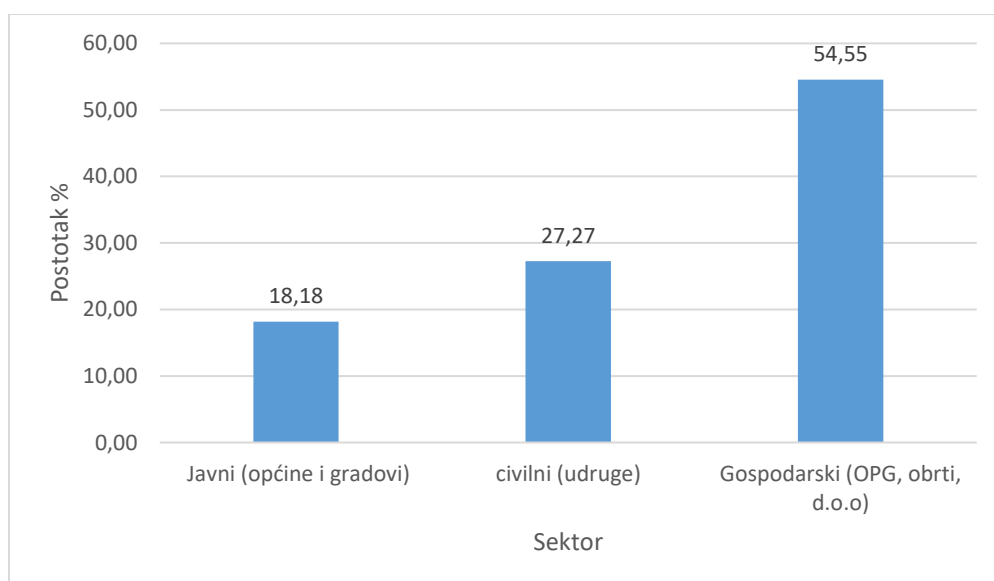
Grafikon 3. Prikaz ispitanika prema geografskom području

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

S obzirom na pripadnost sektoru, 54,6% ispitanika predstavnici su gospodarskog sektora, 27,3% civilnog sektora i 18,2% javnog sektora.

Grafikon 4. Prikaz ispitanika prema sektoru

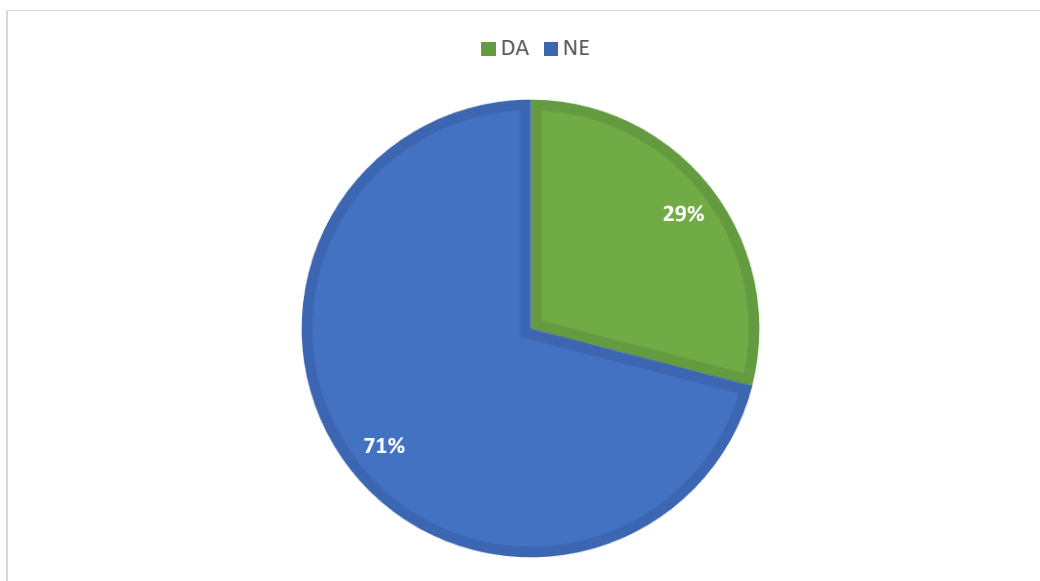

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Polovica ispitanih članovi su LAG-a od samog početka osnivanja tj. od 2012. godine. Dvije godine ili kraće članstvo u LAG-u ima 9,4% ispitanika.

Na LAG natječe u okviru mjere 19.2 za dodjelu sredstava iz Programa ruralnog razvoja javilo se 29% ispitanika.

Grafikon 5. Prijava ispitanika na LAG natječe

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Ispitanici su sudjelovali u slijedećim aktivnostima u organizaciji LAG-a: edukacija, studijsko putovanje i nastup na sajmovima.

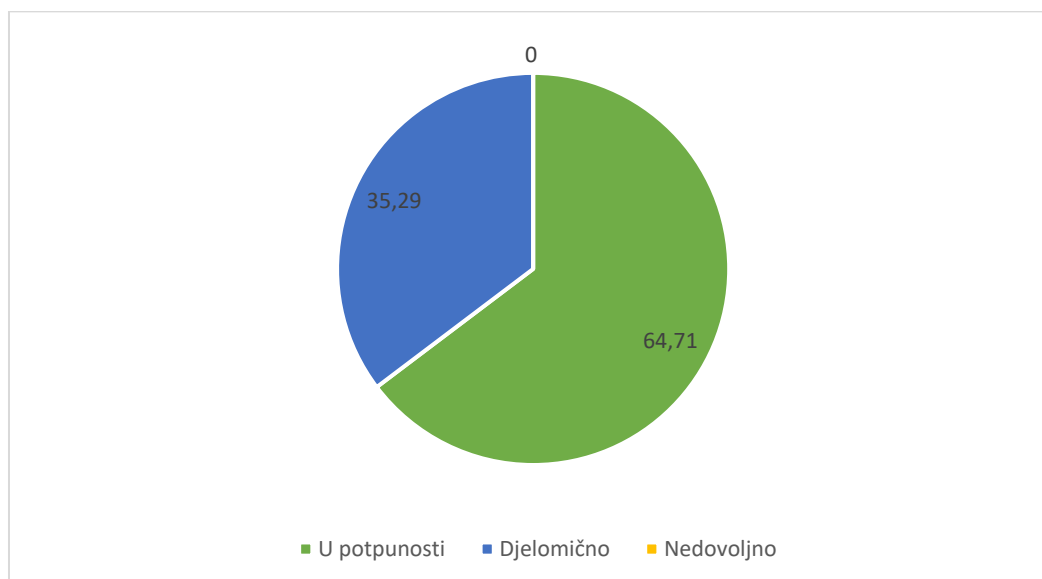
Trećina ispitanika (33,3%) tražila je pomoć od strane djelatnika LAG-a i to u obliku: *informacija vezano za LAG natječe i nacionalne natječe iz Programa ruralnog razvoja, savjetovanja vezano uz druge EU i nacionalne natječe, savjetodavne pomoći za organizaciju manifestacija i oglašavanje.*

Na pitanje je li dosadašnje članstvo u LAG-u Mura-Drava ispunilo očekivanja, 60% ispitanika odgovorilo je kako su očekivanja u potpunosti ispunjena. Očekivanja su djelomično ispunjena za 36,7% ispitanika, dok je 3,3% ispitanika odgovorilo da očekivanja od članstva u LAG-u nisu ispunjena.

Ključni razlozi koji su utjecali na djelomično ispunjena ili neispunjena očekivanja prema navodima ispitanika su: *nema natječaja za financiranje udruga; treba više edukacija i radionica; LAGovi moraju temeljem Mjera raspolagati većim financijskim sredstvima kako bi se ostvarili zacrtani ciljevi u smislu razvoja i jačanja konkurentnosti polj. proizvodnje i turizma; aktivnosti se odvijaju presporo, ali ne krivnjom LAG-a nego zbog administrativnih aktivnosti; osigurati besplatne usluge - besplatni agro stručnjak, besplatni pravnik, više radionica o pisanju projekata i mogućnostima ostvarivanja poticaja; više aktivnosti za sve članove LAG-a; više aktivnosti usmjerenih na suradnju i povezivanje sektora; više informacija o natječajima za javni sektor.*

Prema mišljenju ispitanika, dosadašnje aktivnosti doprinijele su realizaciji razvojne vizije LAG-a Mura-Drava u potpunosti za 64,7% ispitanika, dok 35,3% ispitanika smatra da su aktivnosti djelomično pridonijele.

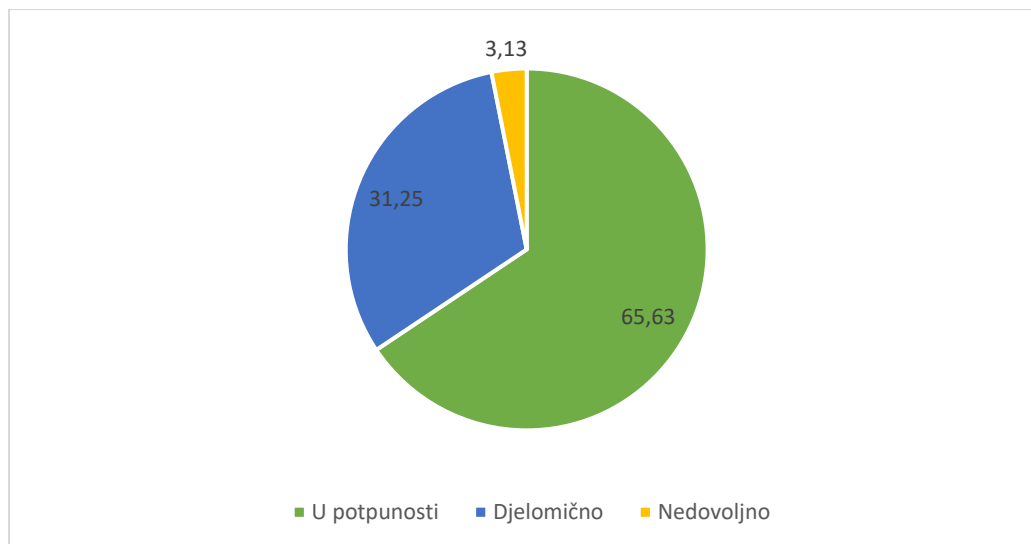
Grafikon 6. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojne vizije

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Gledano na razini razvojnih ciljeva, za cilj 1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE, 65,6% ispitanika smatra da su dosadašnje aktivnosti u potpunosti doprinijele realizaciji razvojnog cilja, 35,3% smatra da su doprinijele djelomično, dok 3,1% smatra da su nisu doprinijele tj. da je doprinos nedovoljan.

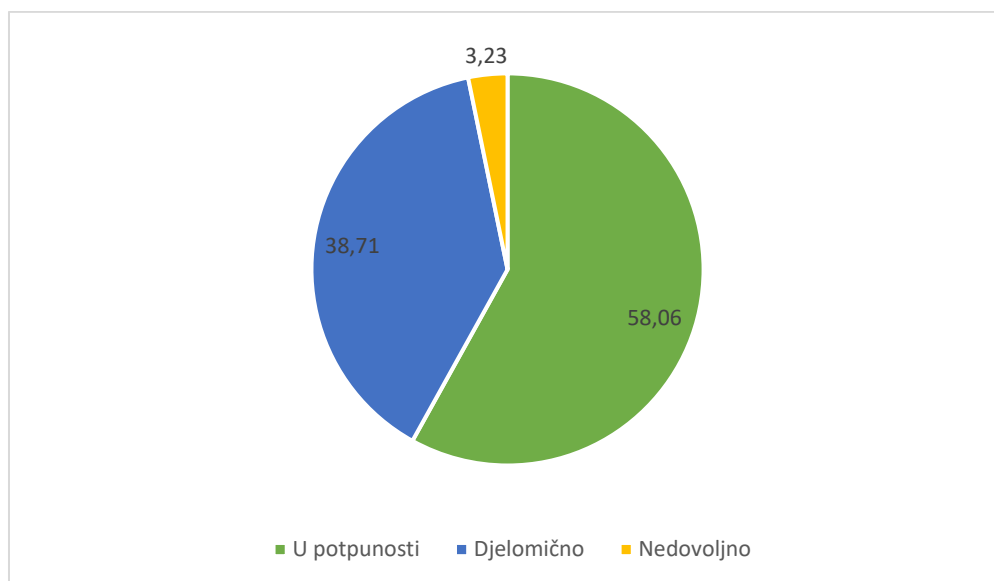
Grafikon 7. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojnog cilja 1

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Na razini cilja 2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA 58,1% ispitanika smatra da su dosadašnje aktivnosti u potpunosti doprinijele realizaciji razvojnog cilja, 38,7% smatra da su doprinijele djelomično, dok 3,2% smatra da su nedovoljno doprinijele.

Grafikon 8. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojnog cilja 2

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Na pitanje u kojoj mjeri su LAG Mura-Drava i provedba LRS omogućili planiranje i lokalni razvoj pod vodstvom (lokalne) zajednice tzv. CLLD pristup, 60,7% ispitanika odgovorilo je *u potpunosti*, 32,2% *djelomično*, dok 7,1% smatra da je doprinos *nedovoljan*. Ispitanici koji smatraju da je doprinos samo djelomičan ili nedovoljan, kao razloge ističu: *nedovoljno aktivno sudjelovanje svih potencijalnih sudionika; nedovoljan iznos financijskih sredstava koji se spušta na lokalnu razinu; nedostatna financijska sredstva za rad LAG-a*. Jedan od ispitanika smatra da je *CLLD pristup neprimjenjiv*.

U nastavku je dan pregled pitanja i odgovora koji se odnose na relevantna zajednička evaluacijska pitanja (ZEP) za PRR RH 2014.-2020. vezanih uz provedbu LEADER-a/CLLD. **Zbog pojednostavljenja razumijevanja nisu korišteni predviđeni odgovori već su ispitanici su zamoljeni da temeljem svojih saznanja i informacija kojima raspolažu ocjene doprinos pojedinih mjera pri čemu je ocjena 5 izrazito visok doprinos, ocjena 1 bez doprinosa.** Ispitanici su odgovarali samo na pitanja za koja su smatrali da imaju dovoljno saznanja/informacija.

Tablica 5. Prikaz odgovora na relevantna zajednička evaluacijskih pitanja

Evaluacijsko pitanje	Ocjena/postotak				
	5	4	3	2	1
U kojoj su mjeri intervencije (aktivnosti) u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle inovacije, suradnju i razvoj baze znanja u ruralnim područjima?	19,35	38,71	35,48	6,45	0
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle jačanje poveznica između poljoprivrede, proizvodnje hrane i šumarstva te istraživanja i inovacija, uključujući u svrhu boljeg upravljanja okolišem i ekološke učinkovitosti?	25,00	32,14	32,14	7,14	3,57
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle cjeloživotno učenje i stručno osposobljavanje u sektorima poljoprivrede i šumarstva?	31,25	37,50	18,75	9,38	3,13
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja pridonijele poboljšanju gospodarskih rezultata, restrukturiranju i modernizaciji gospodarstava kojima je dodijeljena potpora, posebno povećanjem njihova sudjelovanja na tržištu i diversifikacije poljoprivrednih aktivnosti?	31,03	37,93	20,69	10,34	0
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle ulazak poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijsku obnovu?	13,79	44,83	31,03	6,90	3,45
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja pridonijele poboljšanju konkurentnosti primarnih proizvođača kojima je dodijeljena potpora njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac programima kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, promocijom lokalnih tržišta i kratkih lanaca opskrbe te proizvođačkim grupama i međustrukovnim organizacijama?	25,00	42,86	14,29	14,29	3,57
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle obnovu, očuvanje i povećanje bioraznolikosti, uključujući područja mreže Natura 2000., područja s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima i poljoprivredu velike prirodne vrijednosti te stanje europskih krajobraza?	30,00	26,67	30,00	13,33	0

U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle bolje upravljanje vodama, uključujući upravljanje gnojivima i pesticidima?	14,29	35,71	17,86	25,00	7,14
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle sprečavanje erozije tla i bolje upravljanje tlom?	3,85	11,54	61,54	19,23	3,85
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja pridonijele opskrbi i korištenju obnovljivih izvora energije, nusproizvoda, otpada i ostataka te drugih neprehrambenih sirovina u svrhu biogospodarstva?	11,54	23,08	46,15	19,23	0
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja pridonijele smanjenju emisija stakleničkih plinova i amonijaka koje uzrokuje poljoprivredna djelatnost?	20,00	24,00	32,00	20,00	4,00
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle diversifikaciju, stvaranje i razvoj malih poduzeća, kao i otvaranje radnih mjesta?	3,45	44,83	37,93	13,79	0
U kojoj su mjeri intervencije u okviru Programa ruralnog razvoja poduprle lokalni razvoj u ruralnim područjima?	37,93	20,69	31,03	10,34	0

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

U odgovorima na zajednička evaluacijska pitanja ispitanici su relativno veći doprinos mjera Programa ruralnog razvoja istaknuli za područja:

- cjeloživotno učenje i stručno osposobljavanje u sektorima poljoprivrede i šumarstva
- poboljšanje gospodarskih rezultata, restrukturiranje i modernizacija gospodarstava kojima je dodijeljena potpora, posebno povećanjem njihova sudjelovanja na tržištu i diversifikacije poljoprivrednih aktivnosti
- lokalni razvoj u ruralnim područjima te
- generacijsku obnovu.

Pitanja u nastavku odnosila su se na mišljenje ispitanika na djelovanje LAG Mura-Drava u budućnosti.

Na pitanje otvorenog tipa *Koja bi po vašem mišljenju trebala biti ključna uloga LAG-a u razvoju ruralnog prostora?* ispitanici su dali sljedeće odgovore:

- pomoć malom poduzetništvu i razvoj JLS slabijeg indeksa razvijenosti
- pomoć poljoprivrednicima
- potpora OPGvima na što jednostavniji način vezano uz proizvodnju zdrave hrane i sl.
- edukacija
- savjetovanje
- planiranje i projektiranje
- savjetodavne, informativne i edukativne aktivnosti
- daljnje planiranje mjera za ravnomjerni razvoj čitavog područja LAG-a
- turizam
- razvoj obrta i malog gospodarstva
- potpora OPG i edukacija otvaranja malih proizvodnih pogona
- razvoj gospodarstva, razvoj poljoprivrede, razvoj lokalne infrastrukture
- povezivanje proizvođača i potrošača, edukacija stanovništva
- dodjela novca lokalnim poljoprivrednicima/udrugama/općinama
- LAGovi bi trebali biti bitan faktor razvoja ruralnog prostora bazirajući svoje djelovanje na temelju strategije razvoja
- treba ubrzati aktivnosti vezano uz raspisivanje natječaja, kontrole i donošenje odluka
- direktno besplatno savjetovanje kako doći do sredstava za ostvarenje ideja
- više predavanja jednostavnim rječnikom
- unaprijediti gospodarstvo
- kontrola dodijeljenih sredstava
- studijska edukativna putovanja
- poraditi više s mladima
- studijska putovanja i edukacije

Prema mišljenju ispitanika LAG Mura-Drava bi u svoje djelovanje trebao uvrstiti sljedeće aktivnosti:

- razvoj turističke ponude
- pomoć onima koji se bave turizmom
- promocija i marketing u nekoj prilagođenijoj varijanti
- sudjelovanje na manifestacijama
- savjetovanja, informiranje i educiranje, terenski rad
- sport i kultura
- socijalne i kulturne aktivnosti
- kultura
- nema praćenja aktivnosti odnosno projekata - dodijeljena su sredstva, a nema informacija da li se projekti provode
- obuhvaćene su gotovo sve aktivnosti, problem je u nedostatku sredstava da se većina aktivnosti realizira
- promocija domaćih proizvoda i usluga
- edukacije po osnovnim školama, vrtićima
- vođenje vrtičke i osnovnoškolske djece kod svih međimurskih proizvođača svih djelatnosti da upoznaju
- stručno osposobljavanje
- očuvanju prirode

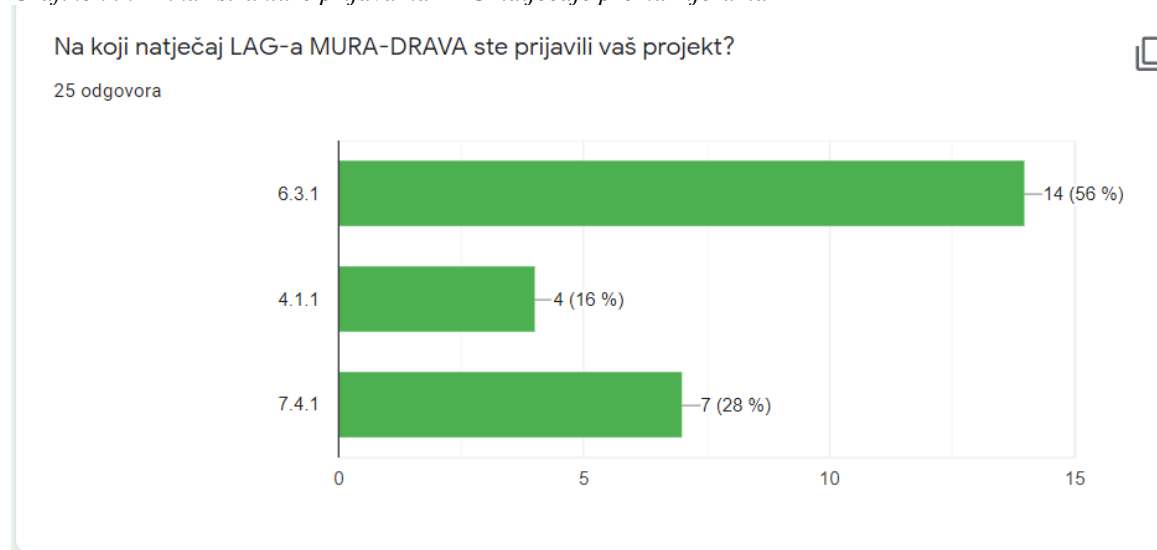
Ispitanici smatraju kako bi LAG Mura-Drava u budućnosti trebao provoditi razvojne projekte sljedećeg tipa:

- *projekte održivog razvoja (zelena energija, briga o okolišu)*
- *razvoj poljoprivrede općenito - zdrava hrana, mali prerađivači*
- *energetska obnova*
- *poticanje malih gospodarstva i specijaliziranih obrta*
- *mjere 6.2. i 6.4*
- *malo gospodarstvo*
- *lokalna infrastruktura*
- *poduzetnički inkubatori*
- *prerada poljoprivrednih proizvoda*
- *razvoj kulture*
- *isto kao i sada - male projekte kojima se sufinanciraju poljoprivrednici/udruge/općine*
- *poljoprivreda, turizam, poboljšanje životnih uvijete stanovništva, demografski razvoj*
- *eko, bio, biodinamika*
- *projekte uključivanja lokalne zajednice i lokalnih proizvođača u zaštitu prirode i poboljšanja suradnje*
- *više poraditi na obnovljivim izvorima*
- *obnovljivi izvori*

7.3 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – CILJNA SKUPINA: KORISNICI MJERA PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA RASPISANIH U OKVIRU LRS

Upitnik je putem elektroničke pošte upućen svim korisnicima koji su do kraja 2019. javili na neki od natječaja koje je LAG Mura-Drava raspisao u okviru provedbe LRS. Upitnik je popunilo 25 korisnika, odnosno 72,7% od ukupnog broja korisnika, a pitanja su se odnosila na procedure natječaja, iznose potpore, kriterije i sl. Najveći broj korisnika – 56% prijavilo se na natječaj u okviru mjere za male poljoprivrednike – 6.3.1.

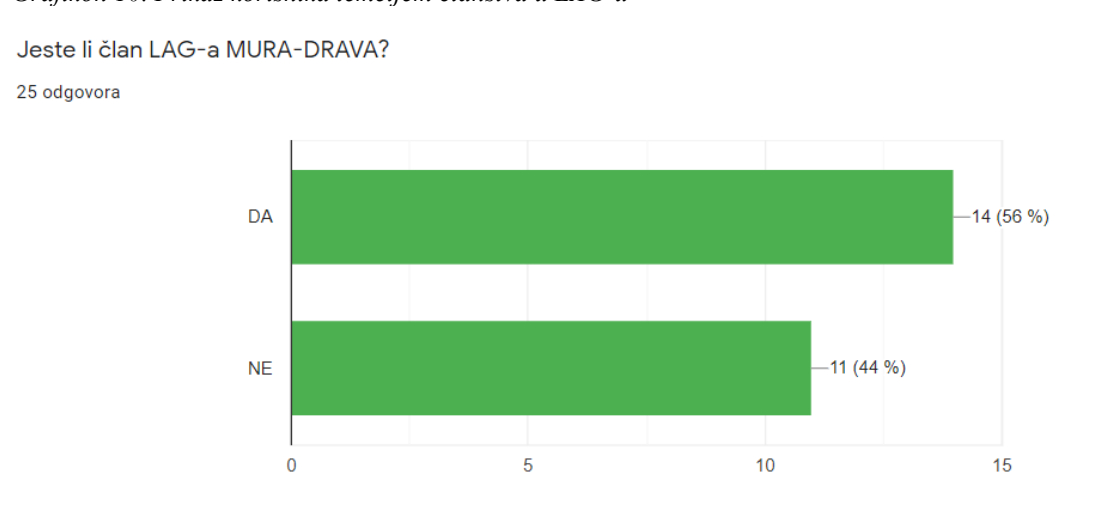
Grafikon 9. Prikaz strukture prijave na LAG natječaje prema mjerama

Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Više od polovice korisnika mjera (56%) članovi su LAG-a Mura-Drava.

Grafikon 10. Prikaz korisnika temeljem članstva u LAG-u

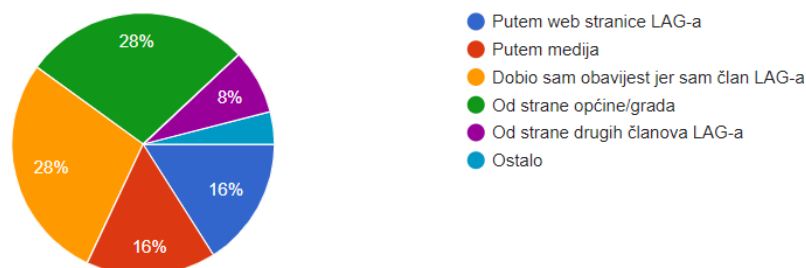
Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Korisnici mjera za natječaje LAG-a Mura-Drava su u najvećem postotku (28%) čuli temeljem informacija općine/grada na čijem području djeluju ili putem obavijesti kao članovi LAG-a.

Grafikon 11. Izvori informacija o natječajima LAG-a

Kako ste čuli za natječaj LAG-a MURA-DRAVA na koji ste se prijavili?

25 odgovora

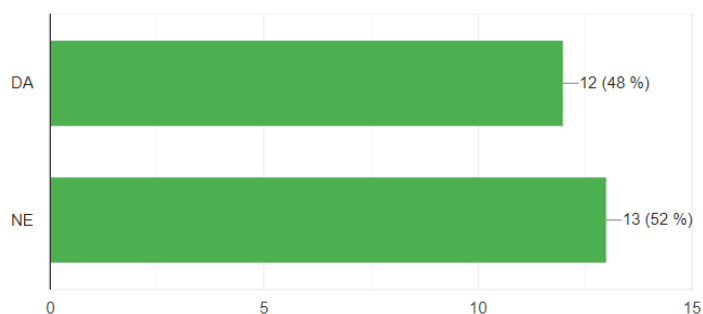
Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Više od polovice korisnika (56%) sudjelovalo je na informativnim radionicama koje je organizirao LAG. Svi ispitanici - korisnici mjera (100%) složili su se kako su informacije dobivene od strane LAG-a vezano uz natječaje i natječajnu dokumentaciju bile zadovoljavajuće. Prilikom pripreme projekta 48% korisnika koristilo je pomoć konzultanta dok je 52% samostalno pripremlilo dokumentaciju.

Grafikon 12. Korištenje pomoći za pripremu projekta

Jeste li koristili pomoć konzultanata u pripremi dokumentacije potrebne za natječaj?

25 odgovora

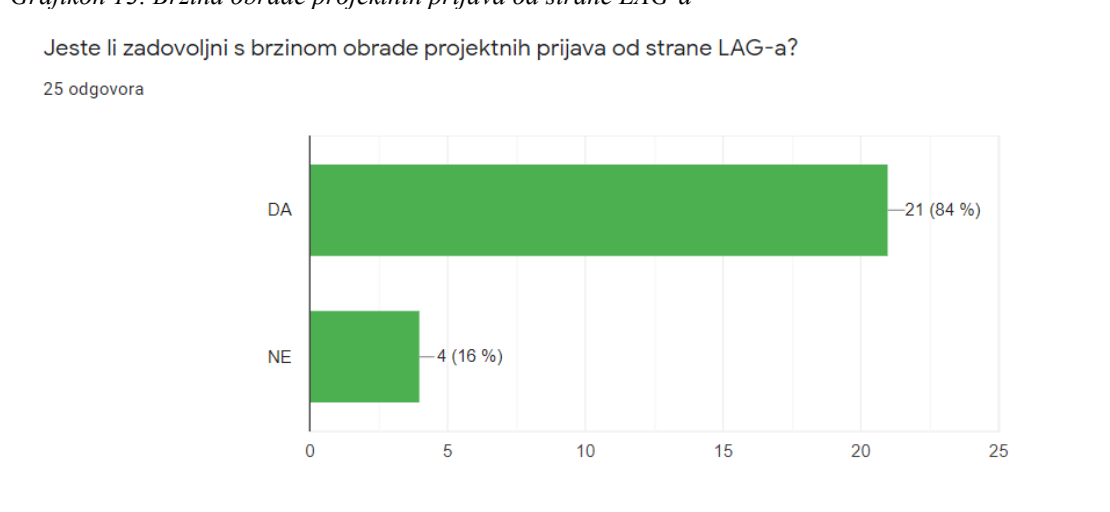
Izvor: Anketni upitnik, obrada autora

Korisnici koji su koristili pomoć konzultanta izjavili su kako su pomoć trebali iz sljedećih razloga: *nedovoljna informatička pismenost i nedovoljno znanja vezano uz ekonomske vrijednosti i izračune; previše kompleksna dokumentacija; poslovni plan, općenito način pisanja projekta.*

Kriterijima odabira projekata postavljenim u natječaju zadovoljno je čak 96% korisnika. Oni koji nisu zadovoljni odgovorili su kako smatraju da je veći broj bodova trebala nositi razvijenost/nerazvijenost JLS na čijem području se projekt provodi.

Iznosom dodijeljene potpore zadovoljno je 92% korisnika mjera. Nešto manje, 84% korisnika zadovoljno je brzinom obrade projektnih prijava od strane LAG-a, dok je brzinom obrade na nacionalnoj razini (nakon obrade od strane LAG-a) zadovoljno samo 28% korisnika.

Grafikon 13. Brzina obrade projektnih prijava od strane LAG-a

Izvor. Anketni upitnik, obrada autora

Vanjsku pomoć u provedbi projekta i pripremi dokumentacije potrebne za zahtjev za isplatu potpore koristilo je 28% korisnika. Kao razloge korištenja vanjske pomoći korisnici su istaknuli: *iziskuje previše vremena i napora u izradi dokumentacije; koristili smo pomoć knjigovodstva.*

Na pitanje *Koji su vaši prijedlozi za poboljšanja u pripremi i provedbi budućih natječaja od strane LAG-a Mura-Drava?* korisnici su naveli slijedeće odgovore/prijedloge:

- *ulaganje u mala i srednja obiteljska gospodarstva*
- *pojednostaviti dokumentaciju*
- *sve je super*
- *malo brža realizacija*
- *moj prijedlog je da se organizira više edukacijskih radionica za one članove koji su nedovoljno informatički obrazovani pa im je teže doći do potrebnih podataka*
- *nemam prijedloga, dobro je osmišljen natječaj*
- *pojednostavljenje dokumentacije, kao i postupka provedbe prijave*
- *trebalo bi ubrzati samu proceduru. Trebalo bi biti više natječaja za poljoprivredu i lokalnu samoupravu*
- *LAG bi trebao donositi i Odluke o financiranju, a ne da se tako dugo čekaju od Agencije*
- *da se češće otvaraju nove mjere za male poljoprivrednike*
- *bolja komunikacija te prijenos svih informacija na relaciji podnositelj zahtjeva-LAG-Agencija za plaćanja*
- *nemam prijedloge za poboljšanje u pripremi i provedbi budućih natječaja od strane LAG-a Mura-Drava jer zaposleni djelatnici korektno i na vrijeme obavljaju svoj dio posla*
- *natječaji se trebaju što je prije moguće raspisivati, a obrada mora biti još brža*
- *možda da se povećaju sredstva na natječaju kako bi se moglo prijaviti više OPG-ova*

- *možda ne bi trebalo diskriminirati kandidate po godinama starosti, jer što si stariji to manje bodova vrijediš, a istovremeno se ne beneficira "starost" OPG-a*
- *brža provedba natječaja*
- *više sredstava i više natječaja, decentralizirati provedbu, odnosno dati LAG-u više ovlasti*
- *zadovoljni smo radom djelatnika LAG-a odnosno na njihovoj brzini rješavanja dobivanja kvalitetnih informacija. Na njihov rad nemamo prijedloge za poboljšanje jer rade kvalitetno*

7.4 REZULTATI PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA – POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU

U polustrukturiranom intervjuu sudjelovali su predstavnici javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Ispitanici su tijekom polustrukturiranog intervjuja izražavali svoja mišljenja na temu realizacije razvojne vizije te razvojnih ciljeva LAG-a, primjeni CLLD pristupa, kapaciteta za provedbu LRS, stvaranju dodane vrijednosti za područje LAG-a i prepoznatljivosti LAG-a kao pokretača razvoja te o realizaciji očekivanja od strane sektora kao i očekivanjima za buduće razdoblje.

Realizacija razvojne vizije LAG-a MURA-DRAVA

Predstavnici sva tri sektora složili su se kako se ide u dobrom smjeru, ali ispunjenje razvojne vizije je dugoročni proces. Kako bi se razvojna vizija u potpunosti realizirala ispitanici smatraju da je potrebno uključiti i turističke projekte, raditi više na razvoju biodinamičke poljoprivrede te veći naglasak staviti na povezivanje sektora.

Realizacija razvojnog cilja 1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Predstavnici gospodarskog sektora smatraju kako se nije realizirao ključni dio, a to je konkurentnost, iako su dosadašnje aktivnosti pomogle da se jasnije sagledaju nedostaci i slabe točke. Samo mali broj poljoprivrednika s područja LAG-a ima zapravo potencijal za ostvarivanje konkurentnosti. Za ostvarivanje konkurentnosti potrebno je intenzivirati aktivnosti na području edukacije i ciljanog povezivanja. Predstavnici civilnog sektora slažu se kako je potrebno raditi na ciljanom povezivanju poljoprivrednika da bi se ostvarila konkurentnost i pri tome je moguće koristiti postojeće modele kao što je npr. zadruga.

Predstavnici javnog sektora smatraju da su se u okviru ovog cilja značajnije ojačali mali poljoprivrednici međutim, za veći utjecaj potrebno je osigurati više financijskih sredstava te povezivanje i plasman na lokalnom tržištu npr. putem kratkih opskrbnih lanaca.

Realizacija razvojnog cilja 2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA

Predstavnici svih sektora slažu se kako provedba LRS doprinijela poboljšanju kvalitete života na području LAG-a. Predstavnici javnog sektora smatraju da su sredstva nedostatna za značajnije infrastrukturne zahvate, dok predstavnici civilnog sektora smatraju da se u ostvarenje cilja više treba uključiti gospodarski sektor te civilni sektor koji je do sada bio manje-više samo promatrač. Gospodarski sektor smatra da su poboljšanja vidljiva, ali idu presporo te da je potrebno drukčije promišljanje projekata koji se financiraju u okviru ovog cilja.

Kapaciteti LAG-a

Predstavnici sva tri sektora složili su se da su sadašnji ljudski i prostorni kapaciteti dovoljni za provedbu LRS s obzirom na dodijeljena financijska sredstva i predviđeni obim aktivnosti. Gospodarski sektor smatra kako bi se za pojedina specifična područja mogli uključiti stalni vanjski suradnici - vanjski stručnjaci određenih profila i specifičnih znanja.

Primjena CLLD pristupa

Ispitanici iz svih sektora složili su se da su se u većoj mjeri realizirala sljedeća načela CLLD pristupa: *razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja, umrežavanje i suradnja* te djelomično *inovativni pristup lokalnom razvoju*. Ostala načela su dobro osmišljena, ali nisu primjenjiva u sadašnjim uvjetima, naročito načela koja se odnose na decentralizaciju i pristup odozdo prema gore.

Stvaranje dodane vrijednosti i prepoznatljivosti LAG-a kao pokretača razvoja

Predstavnici javnog sektora smatraju da je s obzirom na postojeće kapacitete puno toga napravljeno i pokrenuto. Predstavnici gospodarskog sektora smatraju da je LAG izvrsna i inovativna inicijativa te da je razvojni smjer dobro pogođen, međutim pravi rezultati se tek trebaju vidjeti. Civilni sektor smatra kako je LAG prepoznat, međutim potencijal LAG-a kao pokretača razvoja nije do kraja iskorišten. Treba više učiti na primjerima drugih npr. Istre te raditi na uključivanju prirodne i kulturne baštine, promociji te društvenom razvoju. Također, smatraju kako LAG ima već nekoliko dobrih razvojnih priča/projekata koje bi bilo potrebno promovirati pa bi time porasla i prepoznatljivost LAG-a. Predstavnici sva tri sektora smatraju da je potrebno više informativnih i promotivnih aktivnosti kako bi se uključilo više članova i kako bi prepoznatljivost bila veća.

Očekivanja sektora vezano za dosadašnju provedbu i buduće razdoblje

Javni sektor djelomično je zadovoljan dosadašnjom provedbom LRS-a, aktivnostima i natjecajima. Smatra da su iznosi potpore u okviru LAG natječaja nedovoljni za veće i značajnije projekte. Značajna korist ostvarena je od aktivnosti suradnje i studijskih putovanja jer je viđeno dosta primjera dobre prakse te su skupljena značajna iskustva koje je moguće primijeniti na lokalnoj razini. Potrebno je lobirati kako bi se LAG-ovi na nacionalnoj razini uključili u proces programiranja i kako bi se u programske dokumente uključila dosadašnja iskustva.

Gospodarski sektor zadovoljan je s dosadašnjom provedbom LRS-a, aktivnostima i natjecajima. Smatraju da je uspostavljena dobra suradnja s javnim sektorom, ali slabija tj. nedovoljna s civilnim sektorom. Potrebno je više raditi na povezivanju unutar gospodarskog sektora npr. pojedinih OPG-ova kako bi se ostvarila obostrana korist. Veći naglasak potrebno je staviti na edukaciju i informiranje jer nedostaju specifična stručna znanja. Buduća financijska sredstva potrebno je u značajnijoj mjeri usmjeriti na eko i biodinamičku proizvodnju po čemu je LAG prepoznatljiv na nac. i internacionalnoj razini. Potrebno je osmisliti uključivanje obrtnika i tradicionalnog obrtništva koje je također prepoznatljivo na razini LAG-a.

Očekivanja civilnog sektora nisu ispunjena. Civilni sektor je uglavnom uključen indirektno i kao pasivni promatrač ili sudionik aktivnosti tipa studijska putovanja. Za iduće programsko razdoblje potrebno se na nacionalnoj razini izboriti da putem LAG-ova a sredstva mogu realizirati i udruge. Potrebno je više uključiti, sport, mlade i kulturu. Na razini LAG-a civilni sektor može sudjelovati u zajedničkim projektima te pomoći u promociji i prepoznatljivosti LAG područja. Kroz društveni razvoj i razvoj civilnog sektora mogu se valorizirati i druga područja razvoja.

8. ZAKLJUČCI EVALUACIJE

Zaključci evaluacije doneseni su temeljem provedene analize godišnjih izvješća o radu i usporedbe indikatora postavljen u LRS te temeljem provedenog primarnog istraživanja, a sažeto su prikazani u nastavku.

- Provedba Lokalne razvojne strategije odvijala se u skladu s nacionalnim pravilima i Pravilnikom o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.- 2020. Kašnjenje u izradi *Pravilnika o provedbi podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, podmjere 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i podmjere 19.4. „Tekući troškovi i animacija“ u okviru mjere 19. LEADER/CLLD iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020.* djelomično je usporilo provedbu LRS u odnosu na planiranu dinamiku. Natječaji koji su u okviru mjere 19.2 inicijalno planirani za 2017. su odgođeni. Bez obzira na inicijalno kašnjenje u odnosu na postavljeni plan provedbe natječaja, izmjenom LRS i usklađenjem s donesenim Pravilnikom, u naredne dvije godine LAG je uspio dostići planiranu dinamiku provedbe natječaja sukladno izmijenjenoj LRS.
- Dinamika provedbe natječaja i odobrenja projekata samo je djelomično decentralizirana tj. LAG-ovi raspisuju natječaje za one mjere za koje je APPRRR na nacionalnoj razini pripremila natječajnu dokumentaciju. Odabir projekata prolazi dvije razine - odobrenje na LAG razini sukladno natječaju i kriterijima odabira na razini LAG-a te dodatnu provjeru i odobrenje na nacionalnoj razini. Ovakav način obrade daje LAG-ovima odgovornost i mogućnost odabira projekata na temelju kriterija postavljenih na lokalnoj razini, ali zbog dodatne razine kontrole na nacionalnoj razini proces obrade projektnih prijava traje duže.
- Zbog činjenice da su natječaji raspisivani tijekom 2018. i 2019. te su dva od četiri natječaja u okviru podmjere 19.2 bila raspisana tijekom 2019. godine kao i obavezne procedure obrade projektnih prijava, od ukupno 18 odobrenih projekata samo je jedan proveden i isplaćen, dok su svi ostali u fazi provedbe.
- Gledano na razini razvojnih ciljeva, postavljeni indikatori su ispunjeni u 100% obimu na razini cilja 2. *POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA*. Ostvarenje indikatora na razini cilja 1. *JACANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE* nešto je niže s obzirom da je u tijeku obrada prijava iz mjere 1P1-M1 „Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova“ (6.3.1.). Raspisani su svi planirani natječaji te su odobreni projekti u maksimalnom broju tj. sukladno predviđenoj financijskoj alokaciji.
- Uspješna realizacija razvojnih ciljeva mjerena na temelju postavljenih indikatora uspješnosti i financijskih indikatora upućuje na visoku razinu uspješnosti realizacije razvojne vizije.
- U okviru podmjere 19.4 iskorištena je predviđena financijska alokacija. Ključne aktivnosti bile su usmjerene na kontinuirano informiranje lokalnih razvojnih dionika o Programu ruralnog razvoja RH i objavljenim LAG natječajima.
- Provedba natječaja i animacijskih aktivnosti utjecala je i na povećanje broja članova. Iako je ukupni broj članova kontinuirano rastao, prisutno je razmjeno smanjenje broja članova koji dolaze iz civilnog sektora.
- Temeljem rezultata provedenog primarnog istraživanja moguće je zaključiti kako su provedene aktivnosti i realizacija provedbe Lokalne razvojne strategije u dosadašnjem razdoblju značajno doprinijele realizaciji razvojne vizije te realizaciji oba postavljena razvojna cilja. Percepcija

gotovo 65% ispitanika (članova LAG-a) u provedenom istraživanju je kako dosadašnje aktivnosti u potpunosti doprinose realizaciji razvojne vizije LAG-a.

- Percepcija ciljne skupine da su dosadašnje aktivnosti više doprinijele realizaciji razvojnog cilja
1. JACANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE, u odnosu na cilj
2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA.
- Prema percepciji ispitanika, primjena CLLD ograničena je prije svega zbog unificiranog programiranja na nacionalnoj razini te samo djelomične decentralizacije administracije uz ograničena financijska sredstva, zbog čega je mišljenje ispitanika kako CLLD pristup razvoju na razini LAG-a nije moguće u cijelosti primijeniti.
- Korisnici mjera ruralnog razvoja u provedenom istraživanju visoko su ocijenili informiranost vezano uz dosadašnje natječaje i brzinu procesa obrade na razini LAG-a. Zadovoljni su kriterijima odabira projekta te visinom dodijeljene potpore. Najmanje zadovoljstvo izraženo je vezano uz brzinu obrade prijave na nacionalnoj razini te djelomično vezano uz samu prijavnu dokumentaciju tj. njenu kompleksnost.
- Gledano sektorski, najmanje zadovoljstvo i ostvarenje očekivanja u odnosu na dosadašnje aktivnosti prisutno je kod civilnog sektora koji smatra da njihov potencijal za doprinos razvoju nije iskorišten te da je njihovo uključivanje u rad LAG-a samo deklarativno.
- Očekivanja sva tri sektora za buduće razdoblje su velika, naročito u dijelu koji se odnosi na: utjecaj na samo programiranje na nacionalnoj razini, visinu tj. iznos dodijeljenih financijskih sredstva, proširenje područja djelovanja i uključivanje šireg spektra dionika te veću autonomiju.
- Sadašnji ljudski i organizacijsko-prostorni kapaciteti ocjenjuju se adekvatnim za provedbu LRS s obzirom na dodijeljena financijska sredstva i predviđeni obim aktivnosti.
- Kroz provedene aktivnosti ojačani su ljudski kapaciteti zaposlenika LAG-a i upravljačkih struktura te je ostvareno povjerenje i dobra suradnja s Ministarstvom poljoprivrede, Agencijom za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju te drugim lokalnim i regionalnim institucijama.

9. PREPORUKE

Preporuke za provedbu LRS u preostalom razdoblju provedbe baziraju se na ranije iznesenim zaključcima i istaknutim potrebama ciljnih skupina dobivenih u provedenom istraživanju:

- Ojačati savjetodavnu i informativnu potporu korisnicima mjera u okviru LRS kako bi se odobreni projekti uspješno proveli.
- Nastaviti s aktivnostima edukacije i animacije stanovništva kako bi se povećala vidljivost LAG-a te ojačao njegov značaj i uloga u kontekstu ruralnog razvoja.
- Istražiti mogućnosti i potrebe dionika za pojedinim specifičnim stručnim znanjima te pokušati osmisliti modele edukacija (i izvore financiranja) temeljem dobivenih rezultata.
- Redovito informirati širu javnost i ključne dionike o realizaciji odabranih projekata s ciljem povećanja vidljivosti kao i promocije uloge LAG-a.
- U projekte suradnje uključiti turističke teme kako bi se utjecalo i na razvoj sektora turizma s obzirom na prepoznati razvojni potencijal i postavljenu razvojnu viziju.
- U okviru planiranih aktivnosti poticati međusektorsku i unutar-sektorsku suradnju naročito na polju ostvarivanja konkurentnosti.
- Maksimalno uključivati civilni sektor u sve aktivnosti kako bi se ojačalo povjerenje te involviranost u daljnje projekte i aktivnosti LAG-a.
- Lobirati na nacionalnoj razini kako bi se u buduće programskom razdoblju primijenio više-fondni pristup kako bi se omogućilo uključivanje svih razvojnih dionika i maksimalno iskorištenje razvojnih potencijala.

10. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

Popis tablica:

Tablica 1. Prikaz dinamike i rezultata objavljenih natječaja LRS Mura-Drava, Mjera 19.2

Tablica 2. Prikaz ostvarenja indikatora na razini razvojnih ciljeva LRS MURA-DRAVA, Mjera 19.2

Tablica 3. Prikaz raspodjele financijskih sredstava LAG-a pod podmjerama, usporedna planirano - realizirano 2017.-2019. godina

Tablica 4. Pregled aktivnosti u okviru podmjere 19.4

Tablica 5. Prikaz odgovora na relevantna zajednička evaluacijskih pitanja

Popis grafikona:

Grafikon 1. Prikaz strukture članova LAG-a u razdoblju 2017. 2019. godine

Grafikon 2. Podjela ispitanika prema dobnim skupinama

Grafikon 3. Prikaz ispitanika prema geografskom području

Grafikon 4. Prikaz ispitanika prema sektoru

Grafikon 5. Prijava ispitanika na LAG natječaje

Grafikon 6. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojne vizije

Grafikon 7. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojnog cilja 1

Grafikon 8. Doprinos dosadašnjih aktivnosti realizaciji razvojnog cilja 2

Grafikon 9. Prikaz strukture prijava na LAG natječaje prema mjerama

Grafikon 10. Prikaz korisnika temeljem članstva u LAG-u

Grafikon 11. Izvori informacija o natjecajima LAG-a

Grafikon 12. Korištenje pomoći za pripremu projekta

Grafikon 13. Brzina obrade projektnih prijava od strane LAG-a